

ВИВЧЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-ДИЗАЙНЕРІВ

Стась М. І., канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація. У статті розглядається аналіз основного критерію та його показників для визначення стану сформованості творчих здібностей майбутніх художників-дизайнерів.

Ключові слова: художник-дизайнер, творчі здібності, критерій, показник.

Аннотация. Стась М. И. Изучение состояния сформированности творческих способностей будущих художников-дизайнеров. В статье рассматривается анализ основного критерия и его показателей для определения состояния сформированности творческих способностей будущих художников-дизайнеров.

Ключевые слова: художник-дизайнер, творческие способности, критерий, показатель.

Annotation. Stas M. I. Study of the state of formed of creative capabilities of future artists-designers. The article deals with the analysis of the basic criterion and its indicators which define the state of formation of the creative abilities of would be artists-designers.

Key words: artist-designer, creative abilities, criterion, indicator.

Постановка проблеми. Значущість навколишнього життя, що відкривається людині, вимагає творчого підходу до відповідного формування інтелекту, духовної, вольової сфери особистості, її характеру. Звідси випливає, що творчість є багатостороннім процесом, який вміщує в себе і соціальне, і психічне, і фізіологічне в людині. Тому процес творчості особистості неможливий без різноманітних переживань, емоцій і почуттів. Власне, будь-які творчі здібності мають, насамперед, за нашим висновком, здебільшого емоційну природу або супроводжуються емоціями. Відтак, ми можемо стверджувати, що у процесі формування творчих здібностей майбутніх художників-дизайнерів відбувається їхнє становлення як творчих особистостей шляхом залучення до практичної художньо-творчої діяльності. Така діяльність

ґрунтується на визначених нами етапах художньої творчості (усвідомлення потреби; появи задуму, ідеї; творчої розробки задуму, пошуку форми та реалізації творчого задуму; аналізу творчого доробку) і неможлива без емоційно-почуттєвої активації. Завдяки активізації художньо-творчої діяльності майбутніх художників-дизайнерів формуються творчі здібності (творчий склад мислення; сміливість уяви і фантазії; емпатія; натхнення; інтуїція; оригінальність, відхід від шаблону) і творчі вміння (зображення; вираження), створюються твори мистецтва “за законами краси” (формування естетичного й художнього смаків).

Враховуючи окреслене вище, ми можемо вважати, що процес формування творчої особистості майбутнього художника-дизайнера в сучасних умовах передбачає не стільки передачу професійних знань і умінь, скільки формування його творчих здібностей.

Уможлиблюючи перевірку стану сформованості творчих здібностей майбутніх художників-дизайнерів, зроблено спробу виокремити основний критерій та охарактеризувати показники до нього.

Мета роботи полягає у здійсненні наукового аналізу основного критерію та його показників для визначення стану сформованості творчих здібностей майбутніх художників-дизайнерів.

Робота виконана у відповідності до плану НДР Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи те, що професійна підготовка майбутніх художників-дизайнерів зорієнтована на їхню художню творчість, слід зазначити, що в педагогічній теорії та практиці за сучасних умов художня творчість окремої особистості розглядається як сукупність її індивідуальних якостей і як діяльність певного характеру. Відтак, індивідуальність кожної особистості, за переконанням Л. Собчик, є інтегративною якістю особистості, що зумовлено її психічними особливостями, здібностями й задатками і проявляється у власному стилі особистості [8].

Доповнюючи окреслене вище, ми акцентуємо увагу на тому, що вагомий внесок у розробку сучасних методологічних засад з проблеми формування творчої індивідуальності зробили А. Горнфельд, І. Лапшин, Д. Овсяннико-Куликовський та Т. Райнов, що викладено у їхній наукових працях. Вони переконані в тому, що одним із зовнішніх проявів творчої індивідуальності особистості є оригінальність її мислення [6, с. 31]. Загальний зміст індивідуальності визначає внутрішній світ особистості майбутнього художника-дизайнера.

У контексті останнього, на основі аналізу літератури з означеної проблеми, можемо виокремити основні особистісні утворення, які у нашому дослідженні ми відносимо до творчих здібностей майбутніх художників-дизайнерів, зокрема емпатію, яка сприяє формуванню та розвитку професійної усталеності майбутнього художника-дизайнера, забезпечуючи оптимальну

активність його особистості, регуляцію психічної напруженості та самоволодіння [9, с. 37-41]. Водночас, у процесі формування творчої особистості майбутнього художника-дизайнера А. Горнфельдом, І. Лапшиним, Д. Овсянниково-Куликовським, Т. Райновим, С. Смирновим, С. Гончаренком, В. Потаповою, З. Курлянд, О. Галіцаном та ін. відзначається важливість і функціональна роль таких здібностей прагнення до творчої самореалізації, гнучкість думки (реалізація функцій художнього мислення через здатність переключатися з однієї ідеї на іншу), швидкість думки (кількість художніх ідей та миттєве включення усіх компонентів художнього мислення, що виникають за певний час), оригінальність (здатність до синтезу логічних та чуттєвих елементів художнього мислення), художня уява, фантазія, інтуїція (як компонент відображувального процесу) тощо [2; 4; 6; 7; 9].

Отже, це доводить правильність нашого висновку про те, що художньо-творча діяльність майбутніх художників-дизайнерів неможлива без емоційно-почуттєвого супроводу, тому що інтуїція і почуття, на відміну від логічного мислення, спрацьовують миттєво, сприяючи тим самим несподіваному знаходженню оригінальних, нестандартних ідей, образів тощо.

Виклад основного матеріалу досліджень. Недостатня теоретична розробленість системи визначення стану сформованості творчих здібностей майбутніх художників-дизайнерів зумовила необхідність зосередити увагу на змістових параметрах основного критерію та показниках, що дають змогу виявити міру сформованості досліджуваного явища.

Відтак, основним критерієм визначення стану сформованості творчих здібностей майбутніх художників-дизайнерів є, на нашу думку, діяльно-творчий критерій (зв'язок інтуїтивних процесів з нешаблонним розв'язанням нових завдань), що характеризується такими *показниками*: здатність до імпровізаційної діяльності, міра розвиненості інтуїтивного пошуку, наявність потенціалу натхнення у вирішенні нешаблонних завдань.

У контексті окресленої проблеми слід зазначити, що інтуїція має універсальний характер. Вона властива будь-якій творчості. Що стосується художньої творчості майбутніх учителів, то тут вона посідає особливе місце і виражається у специфічній формі, передусім, у виявленні інтересу до знань, зокрема професійних, у накопиченні цих знань з метою вмілого їх практичного застосування. Це забезпечує внутрішній рух особистості майбутнього художника-дизайнера. За цих умов, інтуїція виконує функцію далекоглядності.

Доповнюючи зазначене вище, ми акцентуємо увагу на тому, що інтуїція проявляється у тих процесах художньої творчості майбутніх художників-дизайнерів, у яких поставлене творче завдання вирішується на останньому етапі без логічних міркувань, безпосередньо. Сам процес інтуїтивного розв'язання завдання, яке полягає у створенні образу, складається із підсвідомих і образних компонентів. За цих умов, результатом дієвості інтуїції є образи, які виникають у свідомості майбутніх художників-дизайнерів. Тобто, можна

сказати, що інтуїція підказує майбутнім художникам-дизайнерам образи для вираження творчої ідеї. Саме цим, на нашу думку, інтуїція відрізняється від усіх свідомих актів.

Продовжуючи думку, О. Никифорова виділяє такі особливості інтуїтивних процесів: 1) безпосередність; 2) відсутність міркувань; 3) відсутність будь-яких зусиль і труднощів, процес протікає ніби сам собою; 4) процес супроводжується почуттям упевненості у правильності його результатів; 5) розумність цього процесу, що відрізняє інтуїцію від імпульсивних дій; 6) зв'язок інтуїтивних процесів з розв'язанням нових завдань, що відрізняє їх від звичок і навичок; 7) швидкість, у деяких випадках миттєвість протікання інтуїтивних процесів, яка особливо кидається в очі за умови оцінки предметів, що сприймаються [5, с. 52].

У контексті проблеми нашого дослідження ми можемо стверджувати, що у художній творчості майбутніх художників-дизайнерів актуальною є проблема синтезу новизни і традицій, яка полягає у тому, щоб, використовуючи базу професійних знань та національні традиції, творити нове українське мистецтво. Враховуючи те, що новизна є відображенням невизначеності навколишнього світу, ми можемо зробити висновок, що чим більше невизначений і перемінний навколишній світ, тим більшу новизну несе він сам, і тим більшу новизну має створювати майбутній художник-дизайнер, що знаходиться під впливом навколишнього середовища, вступаючи з ним у взаємодію. Тобто, чим складнішими і більш перемінними будуть педагогічні умови, в яких перебуває майбутній художник-дизайнер, тим більшого розвитку набуватиме його творчість. І якраз інтуїція, за нашим висновком, вказує шлях, який потрібно подолати творчій особистості майбутнього художника-дизайнера, щоб отримати бажаний результат. Це вказує на високий рівень сформованості у майбутнього художника-дизайнера цієї творчої здібності. Але, без необхідних теоретичних знань і практичних умінь такий шлях майбутнім художникам-дизайнерам не відкривається.

Продовжуючи думку, ми акцентуємо увагу на тому, що у творчому процесі майбутніх художників-дизайнерів важливу роль відіграє натхнення. На основі результатів нашого дослідження, ми можемо констатувати, що у майбутніх художників-дизайнерів стан натхнення проявляється у самоусвідомленні під час процесу творчості, що визначає більш високий рівень цієї творчої здібності, у становленні власного стилю і виражається особливим, піднесеним станом особистості, під час якого ніби певна стороння сила миттєво і несподівано проникає у свідомість людини і керує її творчою діяльністю із середини. "Характерним для стану натхнення є його незалежність від волі індивіду, його ніби "безособовість" з одного боку, його раптовість з другого" – стверджує Н. Ферстер [10, с. 60].

У свою чергу, В. Кузін наголошує на тому, що натхнення характеризується максимальною концентрацією всіх психічних сил художника на розв'язання творчих завдань [1, с. 94]. Отже, натхнення, за нашим визначенням, одночасно

є залежним і незалежним від особистості майбутнього художника-дизайнера. Натхнення є незалежним у тому розумінні, що воно не може бути запланованим. Що стосується художньої творчості, то натхнення, – на думку А. Маслоу, – “вимагає нелегкої праці, великого досвіду, нещадно-критичного ставлення до самого себе, прагнення до досконалості” [3, с. 182].

Відтак, за нашим висновком, станом натхнення у майбутніх художників-дизайнерів викликане те піднесення почуттів, яке дає змогу їм “на одному диханні”, схвильовано і точно надати твору закінченого вигляду, зміст якого являє собою ядро живості і душі особистісного підходу і виконання. Через почуття майбутнього художника-дизайнера, відображене ним у художньому творі, розкривається до певної міри загадковий внутрішній світ його особистості.

З метою формування в особистості майбутнього художника-дизайнера такої творчої здібності, як оригінальність, відхід від шаблону, їй необхідно перебувати у постійному накопиченні професійних знань, набутті практичних умінь та навичок. За цих умов, за нашим висновком, творчі здібності особистості майбутнього художника-дизайнера набувають широкого діапазону індивідуальних відмінностей, які проявляють себе у різноманітності зовнішніх проявів і визначаються оригінальністю, нешаблонністю.

Враховуючи зазначене вище, ми можемо стверджувати, що оригінальність, відхід від шаблону складають необхідний структурний компонент художньо-творчої роботи майбутніх художників-дизайнерів. Вони виражають ступінь несхожості, нестандартності, несподіваності очікуваного результату.

У цьому контексті, за нашим висновком, художньо-творча робота кожного майбутнього художника-дизайнера індивідуальна і виражається в нього через своєрідну оригінальність, відхід від шаблону.

Висновки. Образотворче мистецтво у всіх своїх сферах базується на спільній основі – академічній художній грамоті, тобто на тих професійних знаннях, без яких творчість майбутніх художників-дизайнерів практично неможлива. Ми вважаємо, що образотворча грамота майбутніх художників-дизайнерів полягає у засвоєнні ними тих основ художньої мови, які вже має мистецтво. Однак, потреба у формуванні творчих здібностей набуває особливої актуальності в сучасних умовах і уможливлується введенням низки художньо-творчих завдань до навчальних програм базових художніх дисциплін.

Подальші дослідження вимагають поглибленої розробки системи визначення стану сформованості творчих здібностей майбутніх художників-дизайнерів.

Література:

1. Кузин В. С. Психология: Учебник для худож. Училищ / Под ред. Б. Ф. Ломова. – М.: Высшая школа, 1982. – 256 с.
2. Маковецкий А. М. Література і мистецтво у художній культурі суспільства. – Чернівці: Рута, 2004. – 80 с.
3. Маслоу А. Психология бытия. – М.: Рефл-бук, К.: Ваклер, 1997. – 304 с.

4. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. 14. Теорія і методика мистецької освіти / За ред. В. Андрущенко. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004.
5. Никифорова О. И. Исследования по психологии художественного творчества. – М.: Издат. Моск. ун-та, 1972. – 155 с.
6. Отич О. М. Мистецтво у змісті професійної підготовки майбутнього педагога професійного навчання: Навч.-метод. посібник. – Полтава: Інтер Графіка, 2005. – 198 с.
7. Потапова В. Д. Функціональна система психологічних механізмів інтуїтивно-почуттєвого відображення. – Донецьк: Юго-Восток, 2005. – 334 с.
8. Собчик Л. Н. Введение в психологию индивидуальности. – М.: ИПП-ИСП, 2000. – С. 21.
9. Становлення позитивної Я-коцепції майбутнього вчителя. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2005. – 143 с.
10. Ферстер Н. П. Творческая фантазия. – М.: Русский книжник, 1924. – 100 с.